

3104^{NZ}

✓ GRABOWIEC

✓ HOROSZCZYCE

✓ HRUBIESZÓW - MICHAŁÓWKA

✓ JANKI, k. Horodka

WYDZIAŁ
BIBLIOTECZNY
KRAJOWA BIBLIOTECZNA
W WARSZAWIE

ROZPOZNANIA PARKÓW
NIEISTNIEJĄCYCH I
SZCZĄTKOWYCH z

d.pow.hrubieszowskiego

/cz.III/

OPRACOWALI:

arch.Tadeusz Augustynek

mgr inż.ogr.Anna Obrębska

mgr hist.szt.J.Teodorowicz-

Czerepińska

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU

ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. ~~2354~~ 3104 *olep.*

Uwaga: 1. DŁUŻNIÓW - dwór dołączono do ewidencyjnego opracowania
drzewostanu przy d.cerkiw w Dłużniowie.

2. GRABOWIEC - zamek

Historia miasta przedstawia się następująco^{1/}. W 1208 r. wzmiankowany jako gród obronny przez kronikarzy ruskich, położony przy drodze do Włodzimierza Wołyńskiego. W 1366 r. na mocy ugody przekazany został przez książąt litewskich Kazimierzowi Wielkiemu, który skolei nadał go w lenno Jerzemu Narymuntowi księciu bełzkiemu. Jego wystąpienia przeciw królowi spowodowały wyprawę Sędziwoja z Szubina, który w 1377 r. zawładnął zamkiem grabowieckim. Wraz z całą ziemią bełzką dostał się on w 1388 r. z ręką Aleksandry siostry Jagiełły - Ziemowitowi IV księciu mazowieckiemu, który założył tu miasto na prawie polskim, wystawił kościół parafialny erygowany w 1389 r.^{2/} i wznosił zamek ok. 1397 r.^{3/}. W 1447 r. Władysław książę mazowiecki i ruski nadał miastu prawo magdeburskie. Wkrótce jednak w 1462 r. w związku z bezpocemną śmiercią Władysława Grabowiec wrócił do Korony. Narażony był stale na napady Tatarów, z których najdotkliwszy miał miejsce w 1500 r. kiedy miasto /wraz z zamkiem?/ uległo spaleni. Odbudowane, od 1578 r. było stolicą powiatu, a także starostwa grodowego. W l. 1655-8 Stanisław Sarbiewski starosta hrubieszowski na mocy uchwały sejmowej odnowił i umocnił zamek, oceniany niegdyś jako "naturą i obroną miejsca niedostępny"^{3/}. W trakcie owych innowacji^z poł. XVII w. zamek musiał uzyskać obwałowania czytelne do dzisiaj. Ze starszego zamku pozostała wieża murowana, reszta zabudowań była jednak drewniana jak poucza lustracja starostwa grabowieckiego z 1765 r. "Miasto Grabowiec. W tym mieście Zamczysko stare na Górze nad Miastem w Wałach starych opadłych, na którym zamczysku sklep, gdzie conservatur Archiwum Xsiąg Ziemijskich y Grodzkich murowany, lecz się ten mur znacznie porospadał, a nad Księgami na Wierszku Wieża. Obok tego Sklepu Rezydencya drewniana o dwóch pokojach y sali trzeciej, gdzie Jm Pan Starosta czasem

zichawszy rezyduje. Ex opposito tej Rezydencji Kuchnia z Izdebką dla Ludzi. Za tym, Zamczyskiem Stajnia z wozownią Chróściana^{4/}.

Nieco szczegółów dodaje do tego opis z 1860 r., gdzie czytamy: "Dawniej w tym mieście żadne szczególne budowle nie istniały, prócz tylko z boku miasta pod górą są ślady foss i bramy wjazdowej do zamku, który niegdyś za Jana Kazimierza Króla był zbudowany, dla zasłonięcia się od napadu Tatarów. W zamku tym mieściły się Sądy Grodzkie, gdyż miasto to było niegdyś powiatowem. Budowle te ostatni starosta Wilga rozebrał i materiały obrócił na budowle prywatne, dziś tylko w zamczysku tym znajdują się lochy podziemne zasypane^{5/}.

Dewastacje dokonane przez Wilgę musiały zatem mieć miejsce w IV ćwierci XVIII w., gdyż po rozbiorach ustały rządy starościńskie, a starostwa powróciły we władanie Rządu, który wkrótce rozpoczął ich rozsprzedaż.

M.in. sprzedano miasto Grabowiec na licytacji w 1821 r. Kazimierzowi Radziejowskiemu za sumę 112.700 złp.^{6/} Własność prywatna przetrwała tu do lat 1860-ych. Nie mamy żadnych danych, czy odbiło się to w jakiś sposób na tzw. zamczysku.

Jest ono położone na dużym wzniesieniu na płd. wschód od miasta, na przedmieściu zwanym Góra /fot. 2 - 3/. W chwili obecnej brak tu jest jakichkolwiek śladów budowli zarówno u podnóża góry, gdzie wzmiankowana była brama wjazdowa, jak również na szczupłym owalnym plateau, w którego skrajnej części skierowanej ku miastu rysuje się jednak wyraźnie czworoboczne regularne wzniesienie pokryte darnią - prawdopodobnie kryje ono we wnętrzu podziemną część wieży opisywanej w 1765 r. /fot.1/. Dość czytelne są również obwa-

lowania na skraju plateau i poniżej na stokach wzgórza oraz ślad spiralnej drogi dojazdowej. Całość założenia wymaga pomiaru sytuacyjno-wysokościowego, stanowi też frapujący obiekt do badań archeologiczno-architektonicznych. Natomiast pod względem dendrologicznym wzgórze okazało się zupełnie nieinteresujące. Mianowicie na samym plateau brak jest w ogóle zieleni wysokiej /co należy zresztą ocenić pozytywnie z punktu widzenia konserwatorskiego, ze względu na obecność murowanych podziemi i możliwość badań archeol.-architektonicznych/, wyjąwszy młode ^{siewki} iglaste na skraju plateau, nie przekraczające kilku do kilkunastu lat /fot.1/. Podobne na stokach, Starsze nieco samosiewne olchy i brzozy porastają podnóże wzgórza, czemu nie należy przeciwdziałać do chwili podjęcia np. decyzji o przebadaniu i wyeksponowaniu obwałowań zamkowych.

P r z y p i s y

- 1/ a/ Słownik Geograficzny /wybór haseł z województwa lubelskiego/ Lublin, 1974, s.78-9 oraz Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t.VIII, woj.lubelskie, zeszyt 6 - pow.hrubieszowski, Warszawa 1964, s.11.
- 2/ Woj.Archiwum Państwowe w Lublinie - WAPL, Rząd Gubernialny Lubelski, Akta administracyjne nr 471. Opisy statystyczne miast, 1860 r., Opis Grabowca s.77 i nast.
- 3/ Aleksander Guagnini, Kronika Sarmacyey Europeyskiej /1578/, Wydał Paszkowski 1611.
- 4/ Biblioteka im.Lopacińskiego w Lublinie, rksp nr 338, Lustracja Starostwa Grabowieckiego z 1765 r.

5. jak w odn.2. To samo ks.K.Boniecki, Opis Diecezji Lubelskiej /ok.poł.XIX/ - rksp w posiadaniu Archiwum Diecezjalnego w Lublinie, księga nr 259, s.624.
- 6/ WAPL, Księgi Ziemskie Intabulacji i Ingrossacji, księga nr 7, s.258, nr 47, z~~x~~14. IX. 1822 r.

1. Grabowiec Zamczysko. Zarys wieży na szczycie
wzgórza zamkowego.

2. Grabowiec Zamczysko. Widok na wzgórze zamkowe od
ścieżki na zboczu.

3. Grabowiec Zamczysko. Wzgórze zamkowe, widok od szosy.